

RAPPORT

Vestre Viken

OPPDRAAGSGIVER
Vestre Viken HF

EMNE
Miljøoppfølgingsplan

DATO / REVISJON: 30. Juni 2015 / 00

DOKUMENTKODE: 126870-RIM-RAP-001

Denne rapporten er utarbeidet av Multiconsult i egen regi eller på oppdrag fra kunde. Kundens rettigheter til rapporten er regulert i oppdragsavtalen. Tredjepart har ikke rett til å anvende rapporten eller deler av denne uten Multiconsults skriftlige samtykke.

Multiconsult har intet ansvar dersom rapporten eller deler av denne brukes til andre formål, på annen måte eller av andre enn det Multiconsult skriftlig har avtalt eller samtykket til. Deler av rapportens innhold er i tillegg beskyttet av opphavsrett. Kopiering, distribusjon, endring, bearbeidelse eller annen bruk av rapporten kan ikke skje uten avtale med Multiconsult eller eventuell annen opphavsrettshaver.

RAPPORT

OPPDRAG	Vestre Viken	DOKUMENTKODE	126870-RIM-RAP-001
EMNE	Miljøoppfølgingsplan	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAGSGIVER	Vestre Viken HF	OPPDRAGSLEDER	Lars Pettersvold
KONTAKTPERSON	Bente Gustavson	UTARBEIDET AV	A. Karoline Petersen og Petter Nordby
KOORDINATER	SONE: XXX ØST: XXXX NORD: XXXXXX	ANSVARLIG ENHET	1066 Multiconsult AS
GNR./BNR./SNR.	X / X / X /		

SAMMENDRAG

Miljøoppfølgingsplanen er utarbeidet på bakgrunn av miljømål og foreslåtte tiltak i rapporten «Miljø- og klimatiltak innen bygg og eiendomsforvaltning i spesialisthelsetjenesten, Delrapport 2: Bygg og miljø», samt miljørisikofaktorer kartlagte i overordnet risikoanalyse for prosjektet (Dokument.nr: 126870-RIS-RAP-001). Miljøoppfølgingsplanen følger de generelle retningslinjene i *NS 3466:2009*. Miljøoppfølgingsplanen gir ambisjonsnivået for prosjektering og bygging av nytt Vestre Viken sykehus og foreslåtte løsninger for hvordan hensynet til ytre miljø kan ivaretas i alle faser. Miljøoppfølgingsplanen retter seg mot Vestre Viken HF, CURA og fremtidige entreprenører. Det er avgjørende at innholdet i oppfølgingsplanen blir forankret hos alle involverte parter for å sikre at miljøkravene blir fulgt og at de blir adressert til rett tid i prosjektet. Foreslåtte mål og løsninger vises i tabellen i kapittel 5.

00	30.06.2015	Miljøoppfølgingsplan	Karoline Petersen	Petter Nordby	Lars Pettersvold
REV.	DATO	BESKRIVELSE	UTARBEIDET AV	KONTROLLERT AV	GODKJENT AV

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Innledning	5
2	Hensikt	5
3	Beskrivelse av prosjektet og dets miljøprofil	5
4	Ansvar og oppfølging av videre miljøarbeid	6
	4.1 Miljørådgivers rolle.....	6
	4.2 Disiplinledere for ulike fag og Entreprenør.....	6
	4.3 Anleggsarbeidene	7
	4.4 Driftsperioden.....	7
5	Miljøoppfølgingsplan	8
6	Referanser	15

1 Innledning

Denne miljøoppfølgingsplanen er utarbeidet på bakgrunn av miljømål og foreslåtte tiltak i rapporten «Miljø- og klimatiltak innen bygg og eiendomsforvaltning i spesialisthelsetjenesten, Delrapport 2: Bygg og miljø» utarbeidet av flere helseforetak og regionale helseforetakene i 2012. I følge saksfremlegg fra styret i Helse Sør-Øst RHF er det vedtatt at alle byggeprosjekter i Helse Sør-Øst skal følge tiltakene i nevnte rapport med unntak av noen endringer og modifikasjoner.

Miljøoppfølgingsplanen følger de generelle prinsippene i *NS 3466:2009 Miljøprogram og miljøoppfølgingsplan for ytre miljø for bygg-, anleggs- og eiendomsnæringen /1/*. Standarden angir at miljøoppfølgingsplanen skal omtale prosjektplaner i forhold til: Naturmiljø; Forurensning (1. utslipp til luft, vann og grunn 2. støy og vibrasjoner og 3. lys og annen stråling); Ressursbruk (1. energibruk, 2. vannbruk, 3. materialbruk, 4. avfallsminimering- og håndtering).

Miljøoppfølgingsplanen gir ambisjonsnivået for prosjektering og bygging av nytt Vestre Viken sykehus og retningslinjer for hvordan hensynet til ytre miljø kan ivaretas i alle faser. Det kan bli behov for å revidere programmet i løpet av prosjektet etter som miljøkravene blir mer konkrete eller hvis det oppstår endringer som påvirker miljøtemaene.

Dette programmet retter seg mot Vestre Viken HF, CURA og fremtidige entreprenører. Det er avgjørende at innholdet i oppfølgingsplanen blir forankret hos alle involverte parter for å sikre at miljøkravene blir fulgt og at de blir adressert til rett tid i prosjektet. For å få til en slik forankring må miljøoppfølgingen organiseres både hos prosjekteier og utførende parter, og tiltak og oppfølging må beskrives. Innholdet i miljøprogrammet må inngå som krav til prosjektering og i alle entreprenørkontrakter.

2 Hensikt

Hensikten med miljøoppfølgingsplanen er å sikre at miljømål og hensynet til miljøet blir ivaretatt gjennom hele byggeprosessen. Miljøoppfølgingsplanen er et hjelpemiddel for å holde oversikt over miljømålene i byggeprosjektet, foreslåtte løsninger/tiltak, status, ansvarsfordeling og frister.

3 Beskrivelse av prosjektet og dets miljøprofil

Vestre Viken HF arbeider med et nytt sykehusstilbud for befolkningen i Vestre Vikens helseområde, med mål om byggestart for nytt sykehus på Brakerøya i Drammen i 2017 og å ta i mot første pasient i 2021/2022.

Oppdraget gjelder utarbeidelse av skisseprosjekt, hvor prosjekteringsgruppen skal utvikle et faglig grunnlag for valg av det beste alternativet. Prosjekteringsgruppen skal gjennomføre planlegging, rådgivning og analyser i samarbeid med Vestre Viken HF og oppdragstaker for funksjonsplanlegging.

Den første store leveransen i konseptfasen var Hovedfunksjonsprogrammet som ble ferdig i desember 2014. Rapporten beskriver innhold og oppgaver i det nye sykehuset på overordnet nivå når det gjelder størrelse, oppgaver og bruk av areal. Forslaget innebærer et nytt sykehus på nærmere 150 000 kvadratmeter med cirka 645 sengerom.

Miljøprofil; mål og langsiktige ambisjoner 2013-2020 /2/

DELPROSJEKT BYGG OG MILJØ er ett av flere delprosjekt innenfor det nasjonale prosjektet «Miljø- og klimatiltak i spesialisthelsetjenesten». Delrapport 2 omfatter miljømål og langsiktige ambisjoner for spesialisthelsetjenesten (2013 – 2020), samt forslag til handlingsplan for gjennomføring av anbefalte miljøtiltak (2013 – 2016) på området bygg og eiendom. En oppsummering av mål og langsiktige ambisjoner er som følger:

Klimagassutslipp; arbeide frem øvre grense for klimabelastning for nybygg.

Energibruk; spesialisthelsetjenesten skal arbeide mot at nybygg skal være nullutslippsbygg, og redusere energiforbruket vesentlig i eksisterende bygningsmasse.

Materialbruk; Bygg i spesialhelsetjenesten skal ha materialer med lavest mulig klimagassutslipp og minst mulig innhold av helse- og miljøskadelige stoffer.

Rive- og byggeavfall; spesialhelsetjenesten skal øke graden av gjenbruk/gjenvinning for rive og byggeavfall.

Ledelse og kompetanse; spesialhelsetjenesten skal være en pådriver og et forbilde i byggenæringen.

Prosjektets miljøambisjoner;

Prosjektet ønsker å bidra til å følge de mål og anbefalinger som er gitt av Delprosjektet bygg og miljø av de regionale helseforetakene (RHF) samt de krav samfunnet setter til bygningsmassen i landet generelt.

4 Ansvar og oppfølging av videre miljøarbeid

Kapittel 4 beskriver rollene og oppfølging av miljøarbeidet gjennom prosjektets faser.

Prosjekteringsleder har det overordnede ansvar for at miljøoppfølgingsplanen blir etterfulgt.

4.1 Miljørådgivers rolle

Prosjekteringsgruppens miljørådgiver sine oppgaver er:

- Lage miljøoppfølgingsplan og oppdatere denne ved behov,
- Følge opp at miljøambisjoner blir ivaretatt,
- Delta på prosjekteringsmøter ved behov,
- Beskrive miljørettede prisbærende poster i anbudsokumentene.

4.2 Disiplinledere for ulike fag og Entreprenør

Prosjekteringsgruppens disiplinledere samt Entreprenør er ansvarlige for å:

- Tilstrebe å nå miljøoppfølgingsplanens mål og løsninger/tiltak på de punktene faget/entreprenør står oppført som ansvarlig for i tabellen under kapittel 5.
- Bistå ved tverrfaglig miljørelaterte problemstillinger,
- Disiplinledere er ansvarlig for at punkter som faget står oppført som ansvarlig for, blir beskrevet i anbudsokumentene

4.3 Anleggsarbeidene

Miljøprogrammet gjennomgås med entreprenør i samarbeid med byggherre og byggeleder for å sikre ivaretagelse av miljømålene i anleggsperioden. Anleggsperioden kan følges opp kontinuerlig av miljørådgiver i samarbeid med byggherre og byggeleder.

4.4 Driftsperioden

Miljøprogrammet skal følge prosjektet til bygget er tatt i bruk.

5 Miljøoppfølgingsplan

Nr.	Mål	Anbefalt løsning	Ansvarlig	Frist	Status/Ref. dokument
1	Ledelse				
1.1	Miljø skal være et lederansvar	Miljø tas opp som fast tema på prosjekteringsmøter og byggemøter. Byggherre utpeker en miljøansvarlig i egen organisasjon som følger opp miljø. Det utpekes en miljøansvarlig hos de prosjekterende og en hos entreprenør som påser at krav og mål satt i miljøplanen blir fulgt opp.	Byggherre PGL Entreprenør	Løpende	
1.2	Møter og rapportering	Status for miljøarbeid rapporteres månedlig som en del av den ordinære månedsrapporteringen til Byggherre. Det fastsettes jevnlig møter hvor status på miljø gjennomgås. Det gjennomføres miljørunder i byggefasen. Miljøansvarlig hos entreprenør gjennomfører miljøinformasjonsmøte for sine involverte parter i prosjektet før byggestart. Før søknad om ferdigattest skal miljøplanen gjennomgås av prosjekterende og byggherre, samt entreprenør og byggherre. Sluttrapport for miljøplan skal utarbeides, og foreligge byggherre senest tre mnd. etter arbeidets slutt.	PGL Entreprenør	Løpende	
1.3	Kartlegging av miljørisikofaktorer	Utføre en miljørisikovurdering og implementere eventuelle funn og tiltak i miljøoppfølgingsplanen.	RIM	Skisseprosjekt	126870-RIS-RAP-001 (utført som del av overordnet risikovurdering)
1.4	Sikre at anbudsgrunnlag til entreprenør tar hensyn til miljømål og krav	Beskrive mål og krav i miljøoppfølgingsplanen i prisbærende poster i anbudsgrunnlag til entreprenør.	RIM	Ved utarbeidelse av anbudsgrunnlag til entreprenør	

2	Energi				
2.1	Tilfredsstillende passivhusnivå, oppnå energikarakter A og oppvarmingsmerke grønt	<p>Bygget skal prosjekteres og bygges som et passivhus i henhold til NS 3701 (yrkesbygninger).</p> <p>I henhold til TEK 10 skal 60% av energibehovet dekket med fornybar energi.</p> <p>Energikarakter og oppvarmingsmerke dokumenteres etter regler i energimerkeordningen.</p> <p>Energiberegninger utføres ved hjelp av Simien eller annet likeverdig verktøy, i samsvar med NS 3031, Beregning av bygningers energiytelser. Kriteriene er de gitte energikrav mhp. passivhusnivå og TEK10, samt energikarakter. Grunnlaget skal dokumenteres i henhold til krav i NS 3700/NS3701. Energimodellen holdes oppdatert ved endringer i prosjektet.</p>	RIEn	Løpende	Energimodell etableres i tidlig forprosjekt.
2.2	Lekkasjetall iht. passivhusstandard	Dokumentere tetthet ved hjelp av lufttrykkmålinger (i henhold til NS-EN 13829 Bygningers termiske egenskaper – Bestemmelse av bygningers luftlekkasje – Differansetrykkmetode) og eventuelt også termofotografering (i henhold til NS 13187). Tetthetsmåling skal gjøres både før og etter at veggene lukkes.	RIBfy	Byggefase (målinger gjøres både før og etter at veggene lukkes).	
2.3	Samlokalisering av like funksjonsområder for å redusere energibruk.	<p>Arealer med lik funksjon og/eller lik brukstid etableres i nærheten av hverandre slik at klimaanlegg og driftstider kan tilpasses driften på enheten.</p> <p>Eksempelvis kan også prosesskjøling og annet energikrevende utstyr plasseres samlet for å skape synergier.</p>	ARK	Løpende	
2.4	Det skal velges energieffektive løsninger og utstyr	Utstyr og løsninger (ventilasjonsanlegg, heiser, belysning, etc.) skal være energieffektivt. Ventilasjon og lysstyring skal i stor grad baseres på tilstedeværelse.	RIE RIV	Detaljprosjekt	
2.5	Installasjon av automatisk energioppfølgingsystem (EOS-system).	Det anbefales at bygget deles inn i hensiktsmessige energiblokker. Byggets tekniske infrastruktur må være inndelt slik at det er sammenheng mellom arealer som dekket av termisk energi, og arealer som dekket av målere for elektrisk kraft.	RIE	Detaljprosjekt	

		Særlig energikrevende prosesser i sykehuset, så som radiologisk avdeling, sterilisental, vaskeri, dataserverrom, kjøkken, kjøleanlegg etc. må utstyres med undermålere. EOS systemet skal også omfatte målinger av vannforbruk.			
3	Materialer og produkter				
3.1	Dokumentere klimabelastningen fra nybygg	Utføre klimagassberegninger i programmet klimagassregnskap.no for energibruk i driftsfasen, transport i driftsfasen og materialbruk. Beregninger utføres i forprosjektfasen og etter ferdigstillelse av bygget.	RIM	Forprosjekt Etter ferdigstillelse	
3.2	Velge materialer med lavest mulig klimagassutslipp	Velge de minst klimabelastende materialene og produktene så langt det er mulig. Beregninger av klimagassutslipp fra materialer skal gjøres av alternative byggeløsninger i skisseprosjekt og forprosjektet og skal foreligge før viktige beslutninger angående byggeløsningene er tatt. I skisseprosjektet gjøres det forenklete beregninger i klimagassregnskap.no, basert på prosjektert areal. Det gjøres en beregninger for bruk av standard materialvalg som definert i programmet og en beregning for foreløpig prosjektert materialvalg. I forprosjektet gjøres det mer detaljerte beregninger basert på BIM-modellen for bygget og oppdatert materialvalg. Ved innkjøp av materialer skal EPDer på de 5-10 mest brukte materialene i prosjektet benyttes til å vurdere produkter opp mot hverandre. Produkter med miljømerket Svanen eller EU-ecolabel bør prioriteres.	Alle RIM Entreprenør	Løpende Skisseprosjekt Forprosjekt Byggefase	
3.3	Øke etterspørselen etter miljødeklarasjoner (EPDer)	Etterspørre og samle in EPDer (miljødeklarasjon/environmental product declaration) til de 5 – 10 materialene som det brukes mest av i prosjektet.	RIM Entreprenør	Detaljprosjekt Byggefase	
3.4	Stille krav til økt resirkuleringsgrad av materialer samt sikre at	Unngå å prosjektere med/bruke sammensatte produkter og løsninger som vanskeliggjør avfallssortering og gjenbruk eller resirkulering ved endt levetid.	Alle RIM Entreprenør	Detaljprosjekt Byggefase	

	materialene kan resirkuleres.	Benytte metaller med høyest mulig resirkuleringsgrad. Krav til andelen resirkulert metall i produkter fastsettes i detaljprosjekt og beskrives i anbudsgrunnlag.			
3.5	Det skal velges robuste materialer/produkter tilpasset bruk og klimaendringer.	Materialer/produkter skal ha hensiktsmessig levetid i forhold til funksjon.	Byfy ARK	Detaljprosjekt	
3.6	Produkter som inneholder mer enn 0,1 vektprosent av stoffer oppført på Prioritetslisten og/eller Kandidatlisten skal unngås brukt.	Prosjektene løsninger og materialer som ikke forutsetter slike stoffer. Entreprenør skal ha et system for å følge opp alle produkter som kjøpes in og samle in nødvendig dokumentasjon for å vurdere innhold av helse- og miljøfarlige stoffer i produktene (f.eks.sikkerhetsdatablad, produktdatablader, EPDer). Dersom materialer/produkter med innhold av slike stoffer anses som nødvendige, skal det gjøres en substitusjonsvurdering. Dersom konklusjonen fra substitusjonsvurderingen er at produktet likevel bør benyttes, skal Byggherre varsles og godkjenne dette før produktet kjøpes in.	Alle	Løpende	
3.7	Tropisk trevirke skal ikke benyttes	Tropisk trevirke skal ikke benyttes. Alt innkjøpt trevirke skal være sertifisert etter sertifiseringsordningene FSC, PEFC eller tilsvarende.	ARK Entreprenør	Løpende	
3.8	Beregne livssyklus-kostnader (LCC)	Utføre LCC beregninger for å vurdere valg av ulike alternativer innenfor type materialer, energiløsninger eller planløsninger. LCC beregninger skal utføres i skisseprosjekt og forprosjektet og skal foreligge før beslutninger om materialene, energiløsningene eller planløsningen er tatt.	RIM	Skisseprosjekt Forprosjekt	
3.9	Minimere helseskadelige emisjoner til innemiljøet	Produkter som eksponeres mot oppholdsrom skal tilfredsstille klasse M1 i Finnish Society of Indoor Air Quality system for klassifisering av emisjon til innemiljø. Bygge bygget etter prinsippene for Rent tørt bygg.	RIM Entreprenør	Detaljfase Byggefase	

4	Avfall				
4.1	Minimere avfallsmengden gjennom driftsperioden for bygget	Prosjektene løsninger slik at de materialene/komponentene med kortest levetid plasseres lett tilgjengelig for reparasjon og utskiftninger, slik at minst mulig andre materiale/installasjoner må rives.	PG Entreprenør RIM	Løpende	
4.2	Tilrettelegge for kildesortering og sikker håndtering av farlig avfall i driftsperioden	Utarbeide plan for avfallshåndtering i driftsfasen og prosjektere gode løsninger for avfall og kildesortering i henhold til dette. Det må legges spesiell vekt på å planlegge god håndtering av farlig avfall (kjemikalier, medisiner, smittefarlig avfall).	RIM ARK	Forprosjekt og detaljprosjekt	
4.3	Minimere avfall gjennom byggefasen.	Det bør brukes materialer som gir minst mulig avfall i byggefasen (eksempelvis prefabrikkerte elementer).	Entreprenør	Byggefase	
4.4	Bygget skal oppføres etter prinsippene for «Rent-tørt bygg»	Bygget skal oppføres etter prinsippene i RIFs veileder for Rent-tørt-bygg.	Entreprenør	Byggefase	
4.5	Minst 80 vektprosent av byggavfallet fra byggefasen skal kildesorteres for gjenbruk/gjenvinning.	<p>Det skal utarbeides avfallsplan for byggeprosjektet før byggestart, samt en sluttrapport iht. TEK 10 ved endt byggefase.</p> <p>Det skal også legges til rette for god avfallsbehandling gjennom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Anleggsområdet utformes slik at det er enkelt å kildesortere - Merking av containere med avfallsfraksjoner på aktuelle språk. - Ramper som letter tømning. - Tilpassede containere til aktuelle fraksjoner ilt. byggeperioden. - Fokus på belønning/ straff regime som virker, med hovedvekt på opplæring og motivasjon. <p>Bruken av produkter som genererer farlig avfall skal begrenses.</p>	Entreprenør	Byggefase	

5	Forurensning				
5.1	Unngå forurensende utslipp til kommunalt avløpsnett i driftsperioden.	Utføre kjemikaliekartlegging. Type kjemikalier, mengder og hvor kjemikaliene skal benyttes skal kartlegges og tiltak for å unngå forurensende utslipp foreslås. Rensing av avløpsvann for medisinerester fra pasienter.	RIM	Forprosjekt og detaljprosjekt	
5.2	Forurensning av grunn og vann skal unngås.	Grunnen er forurenset og det må utarbeides tiltaksplan for forurensede masser, samt tiltak for å unngå utslipp av forurensning og partikler til vann. Boring av peler, graving og avrenning til fjorden gjennom grøfter og Nøstebekken er aktiviteter som må vurderes. Egen risikovurdering av pumpestasjon for spillvann og risiko for utslipp til fjorden må gjennomføres. Absorbenter og eventuelt andre tiltak/utstyr må være tilgjengelig for å kunne håndtere mulige utslipp fra anleggsmaskiner etc. i byggefasen.	RIM Entreprenør	Detaljprosjekt Byggefase	
5.3	Redusere utslipp av støv som kan være til skade eller ulempe for miljøet, eller ha negative konsekvenser for helse.	Entreprenør skal ha prosedyrer for rydding og rengjøring på byggeplass, samt rutiner for vanning (i tørre perioder med høy generering av støv fra anleggsmaskiner). Kommunale veinett skal rengjøres dersom entreprenør forårsaker nedgrising. Overholde forurensningsforskriften, § 7, krav til lokal luftkvalitet.	Entreprenør	Byggefase	
5.4	Forbruk av drivstoff og strøm under anleggsperioden skal minimeres.	Entreprenør skal ha egne prosedyrer for å minimere forbruk av drivstoff og strøm under anleggsperioden. Eksempelvis unødvendig tomgangskjøring på maskiner og aggregater.	Entreprenør	Byggefase	
5.5	Redusere lysforurensning	Utvendig lys i kraner, master og/eller montert på bygningene skal være slukket i tidsrom hvor det ikke pågår arbeid, unntatt sikkerhetslys, markeringslys o.l. I mørketiden tillates lys for å sikre trygg ferdsel i atkomst. Slike lys skal monteres og rettes slik at de ikke er til sjenanse for personer/ bygninger/ infrastruktur utenfor byggeplassen.	Entreprenør	Byggefase	

6	Landskap og naturmiljø				
6.1	Tiltaket skal ikke medføre tap av biologisk mangfold	Undersøke området for verdifull vegetasjon og sette eventuelle tiltak for å bevare denne. Vurdere tiltak i forbindelse med utfylling av bukt og tak av biologisk mangfold på fjordbunnen.	RIM	Forprosjekt	
6.2	Unngå spredning av svartelistede arter	Kartlegge svartelistede arter og sette eventuelle tiltak for å unngå spredning av disse.	RIM	Detaljprosjekt	
6.3	Unngå planter som er problematiske for allergikere.	Ta hensyn til allergikere ved valg av planter og planlegging av uteområder.	LARK	Løpende	
7	Støy og vibrasjoner				
7.1	Ta hensyn til støysensitive avdelinger på sykehuset	<p>Støysensitive områder (f.eks. inne- og uteområder for psykiatriavdeling) bør plasseres slik at de skjermes for støy fra Drammen havn, E18, og jernbanen. Vurdere behov for støymålinger av eksterne støykilder og eventuelle tiltak for å begrense støy fra disse.</p> <p>Støyende tekniske installasjoner og helikopterlandingsplass plasseres slik at innemiljøet og uteområder for støysensitive avdelinger påvirkes minst mulig.</p> <p>Utkast fra ventilasjon bør plasseres med god avstand fra sensitive naboer.</p>	ARK RIA RIV	Forprosjekt/ detaljprosjekt	
7.2	Støy i anleggsperioden skal begrenses og være i henhold til gjeldende retningslinjer (T-1442)	<p>Vurdere behov for støyberegninger i forkant av anleggsarbeidene og eventuelle tiltak for å begrense støy.</p> <p>Støyende arbeider skal utføres på dagtid. For perioder med natt- og helgearbeid skal berørte naboer varsles i god tid.</p> <p>Entreprenøren skal kunne dokumentere støyemisjon fra maskiner og utstyr. Ved mistanke om overskridende verdier skal støymålinger utføres.</p>	RIA Entreprenør	Byggefase	

6 Referanser

1. NS 3466:2009 Miljøprogram og miljøoppfølgingsplan for ytre miljø for bygg-, anleggs- og eiendomsnæringen
2. Miljø- og klimatiltak innen bygg og eiendomsforvaltning i spesialisthelsetjenesten, Delrapport 2: Bygg og miljø
3. SAK NR 098-2013, Styret Helse Sør-Øst RHF, 19.12.2013